

Forfatter: J.A. Dyssel

Titel: Pro Memoria til Philopatris fra Mag. Johann Arnd Dyssel. Den Kongelige nye Opfostrings-Stiftelse til Bedste. Sandby i Lolland d. 5. Jan. 1771.

Citation: J.A. Dyssel: "Pro Memoria til Philopatris fra Mag. Johann Arnd Dyssel. Den Kongelige nye Opfostrings-Stiftelse til Bedste. Sandby i Lolland d. 5. Jan. 1771.", i J.A. Dyssel: *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 2*, A.H. Goiches efterleverske, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_002-shoot-workid1_002_016.pdf (tilgået 16. maj 2021)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 2

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

1

Pro Memoria til

philopatreias

fra

Mag. Johann Arnd Dyssell.

Den Kongelige nye OpfostringsStiftelse til Beste.

2 Sandbye i Lolland d. 5te Januarii 1771.

2

3

3 Sic videt ingratos, intabeficitqve videndo Successus hominum carpitqve, & carpitur una invidia.

4 En retsindig patriot er et saa ærværdig og elskværdig Menneske, at han aldrig har nødig under et opdigtet Navn ar skiule sig. Saa stor Tillid maae vi have til et veltænkende Publico, at det aldrig hader den, der af et velmeenende Hierte siger Sandheder, der har Grund. Saaledes

5 har jeg altid tænkt, og derfor ved mine patrio-

4

4

5 ske Afhandlinger altid paa vedkommende Steder været mit Navn bekiendt. Jeg vovede endog, som Patriot, kort Tid før TrykkeFrieheden blev givet, at give Publico mit Navn tilkiende, ved en Afhandling under Titul: Lovenes Efterlevelse & c. Jeg har deraf ikke sporet noget synderlig Had; thi der kom vel fra en Krog her i Landet en Replique fremkrybende, men videre mærkede jeg ikke til. Med en saa ædel Dristighed taler og skriver altid en god Borgere i en Stat, at han tør lade hver Mand vide, baade hvad der skrives, og hvo der skriver, Jeg faldt derfor i høyeste Forundring, da jeg i Adresse-Aviserne saaee een fremtræde for at handle om saa vigtige Ting, under et Grædsk Navn paa en Dansk Skueplads. Umuelig kunde jeg begribe Aarsagen til den Maske! en Mand, tænkte jeg, der kan sige os meget got og nyttigt i saadanne Ting, burde publice at æres i Steden for ar være skiult. Det er i mine Tanker en overdreven Indgetogenhed at skiule sit Navn, naar man intet siger eller skriver, som man har nødig at skiule for; er Hiertet got,

5

5

6 da maae ufeylbar Tankerne være gode, og gode Tanker bliver altid en Ziir for en Mand. —

7 Denne min Forundring kan jeg da ingenlunde dølge for Dem, Hoystærede Hr. Philopatreias! thi da jeg fik Deres Anmærkninger for et par Dage siden i Hænde, fandt jeg ved Deres Giennemlæsning ikke noget, hvorfor De havde nødig at paatage sig er fremmet Navn; thi alt, hvad De siger, er jo af andre ligesindede sagt tilforn? Jeg anseer den sande Fordeel af Trykke-Frieheden for denne: at et opvakt Hoved, en munter Geist, en ferm Mand, en retsindig Patriot og god Borgere, kan nu snarere og uden smaae foregaaende Chiquaner faae sit Skrift trykket, og derved gjøre sig baade fortient og bekiendt hos sine Lands-Mænd, og naar dette er en redelig Mands Hensigt, da tænker jeg, at hans Navn bliver des kierkomnere for Publico; men skal Trykke-Frieheden tiene et Folk under opdigtede Navne, eller uden Navn til at igiennemhegle, belee, og underminere andre, da er der

6

✂ 6 sandelig ingen Ære ved at skrive; da kand ingen ærlig Mand vide sig sikker, da skulle Monnarcherne selv ikke blive forskaanede.

✂ Bidende Satirer har aldrig udrettet noget got i en Stat: derom maae det vel hede som Boileau siger:

✂ La Satire est un metier funeste,

✂ Qui plait a quelques uns & choque tout le reste.

✂ Det havde derfor efter mine allerunderdanigste Tanker, været meget got og fornødent; om hans Majestæt i Rescriptet om TrykkeFrieheden, havde ladet fette denne Vilkor: at enhver burde sette sit Navn under sit Skrift, lad saa Folk skrive sig trætte; thi en retsindig Underdan bør aldrig melde eller udgive noget public, som han ikke under sit Navn tør være bekiendt; ellers kan han letteligen blive en Æreskiendere, og det skadeligste Lem i en Stat. — Jeg undrer mig da, min Herr Philopatreas! saa meget mere paa Deres antagne

7

✂ 7

✂ Maske, siden De giver sig ud for en retsindig Patriot. De Aarsager, som De i Fortalen giver dertil, kan jeg holde gyldige; dersom Deres Hierte er got, og Deres Mod ædelt, da tag Masken af!

✂ Jeg har fundet i Deres Anmærkninger mange Sandheder, som ret tænkende Patrioter vil biefalde; alleneste, at De nogle Steder fattes den anstændige Klæde-Dragt, som skal gjøre Dem behagelige; i sær, maae jeg give mig den Friehed at sige Dem, ere de Svar, som De i Adresse-Contoires-Aviser har publiceret, og in specie No. 195., meget bittre og barske, Tonerne har vist skurret i alle fine Øren, og i begge er jo ikke det mindste reelle sagt, ja! der er slet intet sagt, uden bare grovt Klammerie; det er jo ikke saadeles, at en vigtig Sag skal afgjøres?

✂ Jeg har endnu slet intet seet af, hvad andre har tilmeldt Dem; men vil alleneste i Følge Deres egen Indbydelse, forvente deres Re-

8

✂ 8 debonhed til at besvare de Indvendinger, som fra Geistligheden maatte indløbe. —

✂ De forlanger en vis politisk Ligevægt i Indkomster og Leve-Brød! mon dette er mueligt? mon det var tienligt? Forsynet selv har aldrig delet hverken Lykkens eller Naturens Gaver lige ud til alle. Monarchernes Portioner ere ikke engang lige delet. Mon en fornuftig Regent i et lidet Rige vil ærgre sig over, at en andens er større, rigere og mægtigere end hans? Lad den store Styrere heri raade! det er Misundelse, der græmmer sig over flige Ting. Jeg setter, at min Naboe sad i et Brød paa tusind Daler, og at han var den største ignorant, det skulle ikke opvække Misundelse hos mig! en Lykke er det for ham. —

✂ Den Ulighed, der er paa Leve-Brød, bliver en Drive-Fiæder til Æmulation at gjøre sig beqvem dertil! At dette ikke altid opnaaes, skeer i alle Riger. —•

✂ Enhver bør aflegges efter sine Forretningers Besværlighed, det er rigtig! veed de og,

9

✂ 9

✂ hvilke de ere? de burde have lagt dertil: efter Forretningernes Vigtighed! de tilstaaer mig, at Standen er umistelig! ja! naar de betragter Religionen, som en christelig Statsmand, saa indseer de vel, at den er den sikreste og tryggeste Grundvold for en Regiering. Endog de falske Religioners Stats-Mænd indseer det; og hvor meget mere vor sande og helligste Religion opholder Regieringen, har de vel læst hos D. Masium i hans interesse princ. circa relig.?

✂ Jeg taler ikke som purus putus Theologus, naar jeg forsikrer, at Geistligheden holder et Folk langt mere til Lydighed og Kierlighed imod en Regiering, end en heel Armee! Historien oplyser den Sandhed. Altsaa maae man endog politice regne Geistligheden iblant de vigtigste Embeder i en Stat; jeg kan derfor ikke begribe, at deres Indkomster, i Henseende til deres vigtige Post, ere for store.

✂ At der er saa stor Forskiel paa Indkomster i Standen selv, er en Sag, som de indbyrdes kunde klage over; men ikke een uden for

10

✂ 10 Standen. Den Danske Geistlighed har Aarsag at takke Gud og deres velsignede Monarcher, at de ere

over Hovedet rundelig forsynede! de maae og ufeylbar være i en utrængende Tilstand; om de med den nødvendige Frimodighed skal forkynde Sandhederne, og vise Nidkierhed imod Lasterne; hvad Høyagtelse kunde Embedet vinde ved en Betler-Munk?

☒ At Standen er andre til Byrde, kan ikke siges med større Skiel, end om andre Stænder; Krigs-Standen, den Civile-Stand & c. er paa samme Maade andre til Byrde, i det de af andre skal underholdes; men er det ikke nødvendigt? Den Maade, paa hvilken Geistligheden underholdes, er mindre til Byrde end nogen andens; naar min Herre vil oversee Standens Indkomster, da maae det skee ikke Stykkeviis, men i det Hele. Den Mand, der sidder i det allerstørste Brød, er ikke mere sin Meenighed til Byrde, end den, der sidder i det Allerringeste, det er alleneste den Førstes Lykke at have flere, som contribuere til hans Underholdning, end den Sidstes. —

11

☒ 11

☒ De maae ikke tænke, at jeg fegter for store Indkomster! med Tings Vidne kan jeg bevise, at der i hele Lolland neppe findes et ringere Sogne-Kald, end mit! og de maae troe, at jeg saavel som mine andre Ordens Brødre, bærer Statens Byrder, saavel som andre Stænder! de er maaskee ikke underrettet om, eller har tænkt paa Geistlighedens aarlige og publiqve Udgifter. Jeg vil i Fortroelighed gjøre dem et kort Regnskab! En Mand, hvis Brød sandfærdig ikke er over 400 Rdlr., havde sidste Aar følgende Udgifter:

☒ Embeds-Skat - - - - 40 Rdlr. Consumption, Folke - Familiesamt Stald-Stat - - - 18 - -

☒ Fattig-Stat -----2Extra-Skat for 10 Personer 10 - Doctor-Skat - - - - 1 - -

☒ Landc-Modes Expenser - - 11 - Enke-Pension * - - - - go - -

☒ Summa H2Rvlp

12

☒ 12 Leg nu hertil Folke-Løn og andre uforbigiengelige Udgifter! døm saa retfærdig, og troe mig, at Geistligheden i Almindelighed ikke har andet, end det, som min Herre accorderer dem: anstændig Udkomme, og vel de fleste knap det; men meget faa overflødig! det er ikke nok at sige en Ting; men den maatte da bevises! min Herre skal sandelig ikke kunde fremføre uden meget faa geistlige Embeder, som kunde have Skin af overflødige Indkomster. Jeg tilstaaer dem, at nogle er langt bedre end andre; men mon det er en Uorden i en Skat, at et Leve-Brød i samme Stand er bedre end et andet? er det Uorden, at et Amtmandskab bringer mere ind, end et andet? at en Amts-Forvalter, en Herreds-Foged & c. kan have bedre Betiening, end en anden? i hvilken Regiering har saadan en accurat lige Deling sin Muelighed? er det ikke en billig Opmuntring, og tillokkende Drift, at en Mand i et ringere Brød kan have Haab om et

13

☒ 13

☒ Vi maae dømmen om Mennesker, som Mennesker! tag alt Haab om sin Tilstands Forbedring bort fra et Menneske, hans Siel skal blive uvirksom; thi end ikke i Salighedens Sag har den Amor purus Sted, at vi skulleelske Gud, legge Vind paa Dyd, udstaae Vanskeligheder uden mindste Haab, eller Hensigt til os selv! det var Bourignons Tant, af det Slags anseer jeg ingenlunde Dem min Herr Philopatreas! ikke engang havde De skrevet Deres Anmærkninger, om De ikke havde gjort Dem det ringeste Haab om nogen Fordeel, i det mindste en Deel tolv Skillinger, eller maaskee Haab om en indbildt Hevn over nogen! — Thi, at jeg oprigtig skal aabne mine Tanker om Deres Person, der sandfærdig er mig i min Afkrog aldeles ubekjendt; da er min Giætning denne: at De er en gammel Sollicitant, som ikke ilde har anvendt Deres Tid, stræbt at pousere Deres Lykke af alle Kræfter; men maaskee Deres Blod har i de beste Aar været for hidsigt, og nu da Skiebnen er gaet dem imod, er det blevet for

14

☒ 14

☒ rykt; nu er Deres Temperament colerico-melancholicum, dermed følger Knarvurrenhed, og Misundelse, som lettelig kan gjøre en Misanthrop. —

☒ Forunderlige Skiebne! havde saadant et got Hoved strax blevet befordret til et stadigt Brød, da Havde han maaskee blevet et meget nyttigt Lem for Staten, men alvidende Forsyn! du seer og gjør dog altid det, som best er. — Aldrig skulle jeg troe, at en Patron nogensinde har afviist Dem med det Skriftens Sprog, som findes strax neden for Deres alleguerede. Salige ere de, som hungre og tørste; derfor sult og tørst philopatreas! ellers kommer Du ikke i Himlen, saa ubarmhjertig og vrangelig har vel aldrig nogen nogen brugt et

Sprog imod Dem! siig mig derfor i Oprigtighed, synes Dem ikke selv, at det Sprog: salige ere de fattige i Aanden, er ligesaa ilde udtolket og hentydet paa Geistligheden! havde de brugt en Tydsk Oversættelse, da kunde det været anseet som et Ord-Spil: salige ere

15

✕ 15

✕ de geistlige Arme; men nu det er givet paa Dansk, da kan et Skole-Barn see en vrang Fortolkning, der smager af Ondskab! jeg tilstaaer, det er tungt at stride imod en haard Skiebne, og see andre, end og af langt ringere Færdigheder, ja! ofte store Drog at komme til Velstand, og selv at lide Nød; men her er jo en Gud, som styrer Alting, og vil prøve os? fald ind til ham med alvorlige Tanker, cher Ami! og lad Dem jevnlig aarelade for Blodets Skyld, saa hielpes De, hvilket jeg som en Ubekjendt, Hiertelig ønsker Dem! —

✕ De bebreider Geistligheden Yppighed; men har De, som en Menneske-Ven fornuftig eftertænkt Sagen. Yppighed raabes der paa i alle Stænder, og Sagen er i visse Maader rigtig; men lader os fælde en retfærdig Dom. Mon ikke en bedre Smag, en anstændigere Levemaade, et artigere Væsen, en skikkeligere Omgang, en mere udvidet Kundskab & c., som er blevet vor Seculi Merke frem for de forrige Tider? mon ikke disse gode Egenskaber, gjør

16

✕ 16 Yppigheden i en vis Grad nødvendig. Monsr. Gouguet viser paa hundrede Steder i hans Origine des Sciences, at ligesom en Nation efter Haanden har forladt sit bondeagtige Væsen, saa har Nærhed, Ziirlighed og Pynt, som en vis Grad af Yppighed taget til! Denne Anmærkning tvivler jeg ikke paa, at De jo ved Deres gode Læsning har gjort! Voltaire handler ellers ret smukt derom. De har vel ogsaa gjort sig den Anmærkning, at ligesom en artig Omgang og smuk Opførsel tog til i de Høyere Stænder, saa udbredte den sig ogsaa til de mindre, følgelig ogsaa til en Nations Geistlige, og hvorfor ikke? en Geistlig vinder aldrig noget ved at være Sviinsk, eller urimelig i sin Klædedragt.

✕ De har vel og gjort sig den Anmærkning, ved at læse Mosheims korte chinesiske Kirke-Historie! Pere Ricci vandt saa god Indpas, og saa mange christne i China, end og meget derved, at han klædede sig efter Hoffet; De har vel læst i vore Annales Ecclesiæ Danicæ, meget

17

✕ 17

✕ om de gamle Præsters bondeagtige Levnet; mon deri ingen Yppighed var? See engang Annal. Pontopp. pag. 82. Tom. 3. Det kalder jeg ret Yppighed. Vilde de nu foredrage hines Levnet, for en af vore Tidens Geisiliges, der lever tarvelig; men klæder og fører sig net op? Officier-Sranden er nu en yndig Stand frem for fordums Dage; man kjendte ikke i Klædedragt en Officier fra en Skatte-Borger, uden paa et brutalt Væsen: Drukkenskab, Slagsmaal vare Mærkerne. Nu da Videnskab, Artighed og Propreté er dem egentlige, finder man i den Stand de elskværdigste Personer, det behageligste Sælskab! En vis Yppighed er her, endog over de fleestes Evne. Syndigt var det at klippe deres Gage: under Paaskud af Yppighed; de burde med Rætte have meere; gid der fandtes Raad til! — Med vor Adel er bet nesten ligesaa; jeg har kjendt i min Ungdom Adelsmænd, der levede, som Bonder i Klædedragt, og som Sviin i deres Huse; men bare derhos faa indbildte af deres sexten Abner, at ingen kunde nærme sig dem for en stinkende Hovmod

18

✕ 18 Nu seer man i Almindelighed større Ziirlighed; men mindre Hovmod. Hiin rige Adelsmand seer de i kostbar Klædning og prægrig Equipage at kiøre til sit Huus, der er ziirlig og proprement ameubleret; tænk ikke, at del er en stolt Paafugl; ney! vil de tale med ham; følg efter! mæld dem! gaae ind, han tager imod dem, som en Menneskeven, og beviser dem al anstændig Artighed. See! det er Tidernes og Sædernes Forandring! Hvem danner hine artige og indtagende Adelsmænd? er det ikke de studerede, som mestendeels henhører til, stammer ud, eller kommer i den geistlige Stand! Forestil dem nu en Student, som fra Ungdommen af selv har havt en god Education; kommer tidlig, som Informator ind i et fornemme Huus, har bestandig den Lykke at conversere sine Overmænd, en anstændig Frihed bliver ham naturlig; mon saadan en, naar han kommer i den geistlige Stand, kan aflegge en Munterhed, en Artighed, en Ziirlighed, en Propreté i Klædedragt, som han fra Ungdommen af er tilvant? det vilde endog være en lastværdig Omskiftelse. —

19

✕ 19

✕ Geistligheden henregnes i vore Lande til Middelstanden (vi forlange ikke den Rang, som de catholske

Geistlige har) det er nu' aldeles ikke rart, at en Præst befrier en Rangs-Persons Datter, hvorved Geistligheden allieres med mange fornemme Huse, og ved lykkelige Partier sættes i Stand til at give deres Koner nogenlunde de Vilkor, som de havde i deres Forældres Huse; hvis det ikke skeede; gjorde jo en Rangs-Perfon ubilligt imod sit Barn, om han gav hende bort til en slettere Tilstand? det er sielden et Kalds blotte Indkomster, men andre lykkelige Tilfælde, der gjør en Præst velhavende, og imod hver tiende af dette Slags, findes sandelig hundrede, der med megen Besværlighed, ja! Bekymring maae slaae sig igiennem.

☒ Alt dette maae tages i en retsindig Overvejelse, førend vi bebreider Geistligheden Yp-pighed, og hvor den Eftertanke bruges, der bliver en Silkekiortel en Bagatelle til at tage et Argumente af. Det er jo ogsaa til vore Fabriquers Fordeel? Silke er nu saa almindelig,

20

☒ 20 at jeg tør ubeseet vedde, at Monsieur Philo- patreias slider Silke; jeg vil ikke raabe: Yppighed; om han saa end var af den allernederste Stand. Jeg tilstaaer, at en kunde være Præst, ja! Biskop uden silke Klæder; men han kan og være det, og undertiden bør være det i Silke-Klæder. — De allerførste Biskoper har vel ikke saa lige vidst af Silke at sige; thi jeg finder i Historien om en stor og berømt Biskop i Frankerige, der var saa slet forsynet med Lærred, at han skriver til en Ven i Norden at forskaffe sig et loddet Skind til at gjøre Haandklæder af. Alt dette er Tidernes Omstændigheder,

☒ hvori enhver fornuftig Christen, geistlig og verdslig bør skikke sig. — Om Biskopen i

☒ Kiøbenhavn vilde komme til Hove i en sort Vadmel's-Kiøl, og et par Træeskoe, det vilde være et latterligt Optog, og gjøre meere fra, end til Guds Ære, kort sagt: at en geistlig Mand lever overeensstemmende i oeconomisike Ting med sine Tider, strider ikke imod Huus Tavlen; thi dersom Herr Philopatreias beærede mig med sin Beføgelse, og jeg ikke bød ham en

21

☒ 21 skaal kaffee, og til Aften et Glas Viin til et Smørebrød, eller jeg nægtede ham en skikkelig Seng til Natteleye, da vedder jeg, at han vilde bruge Huus-Tavlen imod min Opførsel. —

☒ At en Præst, i sær paa Landet, kan undvære Vogn og Heste, er sagt uden al Grund, og den maatte være Landet og Byernes, samt kirkernes Beliggenhed slet bekjendt, der paastaaer det; kunde jeg end gaee til Kirken; hvem vil befordre mig til syge og sengeliggende? hvo vil age mit Korn til og fra Møllen? — Skal det hentydes paa en lukt Vogn, da giver Forordninger mig Lov dertil, saavel som en anden af Middelstanden, naar jeg har Evne dertil; og, er Veyen slem, nødes jeg saavel som andre at bruge fire Heste. —

☒ At forekaste Geistligheden i dette Fald Apostlernes Equipage er latterligt; hines umiddelbare Kald, samt de Tider og Steder de levede paa, udfordrede en anden Oeconomie; Herr Philopatreias bruger her en Rø-veres, Argument, som mødte nogle Geistlige til

22

☒ 22

☒ Hest, og tager Hestene fra dem paa samme Grund, sigende: Vôtre maitre n'a Jamais eu de eavalerie! pied à terre! fauvezvous! —

☒ Naar Forsyner beskiærer en Geistlig Lykkens Gaver, bør han bruge dem, som andre fornuftige Mennesker, hvad forbyder ham da at ene en Actie hvad Octroy det er? Jeg arver efter en Paarørende et Actie Brev, skal jeg rive det i stykker, blot fordi jeg er Præst? mon ikke Eommercien beforders ligesaavel med mine Penge som en andens?

☒ Om Rigdom altid gjør et feedt Ansigt, veed jeg ikke, jeg tiender mange fede Folk, hvis Casse er i magreste Tilstand; det skal ikke fortryde mig, om Philopatreias er saa hyldig Baade i Ansigtet og Pungen, at han kunde argumentere fra sig selv; endskiønt Satzen dog ikke Holdt Stik; thi mangan en Capitalist maa slæbe paa et svagt og udtæret Legeme med større Besværlighed, end paa sine Penge-Punge; enhver enten han er geistlig eller verdslig maae vel

23

☒ 23

☒ nøyes med den Ansigts Skikkelse, fom Hans Natur giver; jeg stræber at forebygge Baade Magerhed og Fedme ved et maadeligt Levnet, og jævnlig Bevægelse, om Vinteren ved min Dreyerbænk, og om Sommeren ved Havedyrkning; men holdt! maaskee det er ikke heller anstændigt efter Auctors Dom? da fast alle andre menneskelige Forretninger bliver efter Hans Tanke uanstændige for en Præst! Der var en Tiid, da et magert og blegt Ansigt skulle være Igienfødselsens Kiendetegn; derpaa blev blege Ansigter en Spotte-

Glose for Præster, man gjorde endog Viser om Hvide-Løgens Præster; nu skal feede og røde Ansigter tiene til at spotte dem, o latterlige Eenfoldighed! man maatte baade lee og græde over saa daarlige Domme. — Der rinder mig i Sinde salig Luthers muntre Indfald, da en vis stor Stad i Tyskland forlangte af ham at foreslaae en Candidat til en Vacance, men var meget kræsen i Valget, saa sendte han er stort Billede, hvorpaa en Præst stod afmalet med Hosskrift: at saadan maatte de nøyes med, indtil der fandtes en levende af deres Gout.

24

☒ 24

☒ Jeg skulde ikke tænke, at Philopa- treias ved Termins Tiderne er Betient ved en af Byens Porter, siden han saa sikkert mælder om de mange geistlige Rentenerere, som ved den Tiid kommer ind; havde han anmeldet de mange Lybekere og andre udenlandske Kiøbmænd, som ved de Tider besøger baade Kiøbenhavn

☒ og alle Kiøbstæder i Dannemark,

☒ for at indkræve Penge, det havde man troet, og det har større Indflydelse i Landets Handel; men om geistligheden har det ikke Skin af Rimelighed! det maatte være en mægtig Capital, hvis Renter kunde paalegge en Mand, om han eyede nogle, selv at gjøre en Kiøbenhavnsk Reise! mere troligt er det, at mange fattige Præster ved den Tiid maae ind til Byen for at betale Renter, og stille deres Creditorer tilfreds. —

☒ I Anmærkningerne mælder og Auctor, al Geistligheden ikke anvender deres mange ledige Timer godt nok; de skriver ikke nok; jeg vil tilstaae dem min Ven! at en Deel af mine Ordens Brødre kunde fortiene den Bebreidelse;

25

☒ 25

☒ men vi maae ikke overile os i vore Domme! veed de og alle en Præstes Forretninger! veed de den Besværlighed, som en Deel have med deres Forretninger! alle have ikke eens Færdigheder; Naturens Gaver ere ulige! en Mand behøver længere Tiid til sine Meditationer, end en anden. Der er vel den som enten i Førstningen af Mangel paa Øvelse, eller Mangel paa Bøger og Læsning, maae meditere det meeste af en heel Uge paa en Prædiken, og det et ikke den blotte Prædiken der forefalder! —

☒ Det samme gielder ogsaa, naar her paastaaes, at Præsterne skulle skrive mere! alle har ikke Gaver dertil; thi hvor er den Stand, hvor hvert et Lem besidder store Talents? der ere tusinde brave og dydige Mænd, som just ikke skriver Bøger! det er heller ikke altid godt at Skrivesygen gaaer for vidt! mange har Færdigheden; men ikke Lyst til at skrive, helst i vore Tider; thi hvad en Præst fremkommer med, er det sielden til Maade! skriver han i Theologiske Materier, da heder det: Verden kunde gierne und-

26

☒ 26

☒ være dette Skrift! heri er intet skrevet, som man jo vidste! skriver en Mand i politiske og oeconomiske Sager, da heder det: en Præst bør blive ved sin Bibel; en geistlig bør ikke blande sig i Ting uden for hans Stand, og hvad vil Auctor paa den gallei med sligt meere. —

☒ De fortæller os Monsieur! at de har talt med en, Præst, som var vankundig i alle Videnskabers Deelee! jeg kan just ikke give alle Præster ud for høylærde; men saa stor en Vankundighed, som de fortæller, hører der dog Beviis paa. Il faut prendre les gens, ou ils font prenables. De har maaskee ikke givet sig ind i en Theologisk Samtale med ham; thi umelig kan den eenfoldigste Præst være saa dum i den saliggjørende Kundskab, at han saa elendig skulde fortolke og hentyde Skriftens Sprog, som de har gjort Monsieur! der er jo ikke sund Sands, langt mindre et sandt Ord deri. Naar en ikke paastaaer at glimre som en Polyhistor, hvilket de affecterer i deres Tillæg, da føres en Mand ubillig uden for sin Cirkel! naar jeg vilde mælde,

27

☒ 27

☒ at jeg virkelig har talt med en Dommer, en Civil Betient, en Officier, ja! med manganen høy Herre, som ikke har havt mindste Indsigt i Mathef. Metaphyf. Phyfica, Geograph. Hiftor. Logic. & c. & c. ikke engang har de havt Indsigt i

☒ $X^4 \mp 2X^2 Y$.

☒ Monsieur forstaaer mig nok, den GrundVidenskab, hvad tykkes dem vel? hvor ublue var min Tænkemaade;

om jeg deraf vilde dømme dem fra Forstanden, og tage et Argument til at spotte og bagtale deres heele Stand; thi det er aabenbar deres Hensigt, med en Mands Vankundighed at sætte en Klik paa den heele Orden. Naar de vil dømme upartisk, i fald de selv har Indsigt i alle Videnskabernes Deele, maae de og enhver tilstaae, at den Danske Geistlighed i Almindelighed aldrig har været mere oplyst, bedre moraliseret, levet honettere, lagt sig mere efter Videnskaber, eller viist større Flittighed, end og i at skrive, end i vore Tider, og den lykkelige Fremgang i Kundskab og Sædelighed maae nu indrømmes alle Stænder. —

28

☒ 28 Præsternes Indkomster, der sandelig er langt under deres Beregning Monsieur! Har opvakt hos dem en Misundelse, og denne Har igien paa det kiendeligste forvildet deres Tanker, saa at de kommer mig for saadan, som de selv afmalder sig i Adresse-Avisen No. 195 (jeg kan ikke bruge beqvemmere Billede, end deres eget) som en Hest omgiven med en Sværm Myg; derved er han bleven Løbsk, løber over Bierge og Dale, og standser ikke i sin Fart, førend han styrter, saa vild løber de med deres Tanker.

☒ Præsterne, siger de, faaer Betaling for visse Deele af deres Embeds Forretninger, og dette er aabenbar Uret, at man stykkeviis skal betale dem for det, som er Følger af deres Embede. Hvor uretellig sættes her en aabenbar Uret? er ikke denne Betaling en Deel af deres Løn? og paa saadan en Maade, som den beqvemmeste, har Regjeringen fundet for got at give dem deres Underholdning; er det en aabenbare Uret? lad os engang gaae hen til en Ret-

29

☒ 29

☒ rens Betient, og forlange at han f. ex. skal holde en Auction eller anden Forretning, vi ville sige ham: at der er hans Embeds Pligt, og derfor skal han gjøre der for intet, thi det er aabenbar Uret at betale Stykkeviis for det som er hans Embeds Pligt! hvad mon han ville svare os?

☒ De gaaer videre i den Forvirring og paastaaer, Saligheds Midlerne selges for Penge, og siger: bør vel Sacramentets Administration koste Penge? o! Skam at legge Told paa Saligheds Midler! cher Ami! tænk Sagen bedre efter! Sacramenternes Administration bør skee ved visse dertil beskikkede og lovlig ordinerede Personer. Disse kan ikke leve af intet; men maae underholdes til Religionens og Publici Tieneste. Nu har Forfædrene fra første Tider af, heele Meenigheder og siden Regenterne, Holdt den Belønnings Maade for den beste, kan det kaldes at legge Told paa Saligheds Midlerne? vi ville atter gaae hen til Justits - Betienten, og spørge: koster ikke Rættens Administration hos

30

☒ 30

☒ eder Penge? han svarer vist nok: Ja! vi siger videre: det er aabenbare Uret. Han vil maaskee i Sagtmodighed svare: kiere Venner! Kongen som har sat mig til en Tiener for Publico, har tillagt mig visse Sportler, som skal erlægges ved Rettens Administration: thi hvorledes kunde jeg ellers underholdes? vi siger derpaa: o! Skam at legge Told paa Rettens Pleye! og at sælge Retten for Penge! hvad mon han da ville svare? med Rette kunde han sige: I gjøre de dummeeste Slutninger, og vise tillige, at i ere Løgnere, Bagtalere og Bespottere af den Mayestet, som har forordnet det saa ledes. —

☒ Herr Philopatreas spørger: Hvor staaer det skrevet, at Præsterne skal oppebære Tiender og Accidencer? Dersom jeg tænkte, at Spørsmålet kom as Vankundighed, da kunde jeg fylde heele Blade med Beviis. Man har alleene at eftersee Geistlighedens Bevillinger fra Reformationens Tid og fra Souverainitetens Tid igientaget mange gange, og confirme-

31

☒ 31 ret fra en Konges Tiid til en anden, endogsaa af vor nu værende allernaadigste Konge, og stedse ved mange igientagne Forordninger, samt i Loven bekræftet; den der vil kuldkaste dette Beviis, maae være en trodsig Underdan! vores Rettighed til Tienden er ellers ældre og ligesaa grundet, som deres, der haver Kongens og Kirkens Tiender. At Bonden nogle Steder af slette Gemytter chicaneres ved Tiendens Ydelse, er vel ikke at nægte; men derimod kunde vel optankes Midler og eftertrykkelig Straf. —

☒ Saa længe der skal tiendes til Kongen, Kirken og Præsterne, kan der aldrig optænkebedre Maade at yde den paa end in natura, og aldrig ønsker Bonden selv anden Maade, da alle andre Maader enten i Penge eller reent Korn, altid vil løbe ind til Bondens Tab og Besvær. —

☒ Men pofito, at Præsterne hverken skulde have Tiender eller Accidencer, hvoraf skulde de underholdes? Philopatreas svarer, at

32

☒ 32 de burde have en fast Løn! Men! maatte denne faste Løn i Penge ikke ogsaa komme fra Bonden og Almuen? hvor meget meere vilde den ikke derved besværes, end ved nærværende Maade at underholde Lærerne, nemlig ved Jordens Afgrøde og lidet, (altsammen frivilligt) i Penge, skulde Bonden til visse Terminer udrede en reen Penge Summa til Præsten, hvor vanskeligt ja! fast umueligt ville det blive ham. Man seer, hvor vanskeligt det er ham at skaffe de reede Penge, hvormed hans andre Skatter skal betales! hvo skulde garantere Præsterne disse Indkomster, at de ikke, naar Bonden feilede, skulde crepere med Kone og Born; skulde Bonden søges derfor ved Lov og Dom, eller promte Udpantning; hvilke idelige Stridigheder vilde da forefalde, og hvor snart vilde da Bonden ruineres, naar han fik Doms og Indførsels Bekostninger, som nye Byrder; skulde Proprietairen være Præsten ansvarlig derfor; det var ubilligt, de staaer i Ansvar og Caution nok for de øvrige Bondens Afgifter; skulde Kongen af sin egen Casse gjøre Udleg til saa stor en Sum-

33

☒ 33

☒ ma, som Geistlighedens Levebrød kunde gjøre, det vilde falde ham baade besværligt og alt for vidtløftigt! han maatte da igien hæve det, som Præsterne nu nyder! han fik derved saa mange flere Betientere at lønne, og Bonden fik flere Plage Fogeder! hvad var saa vundet enten for Kongen eller Folket? der kunde komme Krigs Tider, da Kongens Casse ikke var i Stand til Udlæg, hvoraf skulde da Præsterne leve?

☒ For lang Tiid siden og ofte har vi vel hørt, at dette daarlige Forslag har været paa Bane; men vore milde og retfærdigste Konger har stedse indseet de Ulæmpen, som deraf vilde flyde, stridige baade imod Retfærdighed, og Statens Velfærd. Har end ofte en avindsyg Aand paastaaet, at alle Vanskelighederne kunde, som hiin Nodus Gordins opløses ved en Alexanders Sverd, saa er dog stedse slige Anslag forkastede af den Retfærdighed og Viisdom, der er de Danske Monarcher medfødt! De have ved de mildeste Belønninger viist, at De skiønner paa Geistlighedens Hengivenhed til det

34

☒ 34 Kongelige Arvehuus! Hvor er det Rige, hvis Geistlige har lignet, end sige overgaaet os i Troeskabs Pligter imod vore Regentere? ja! vi tør legge til, i Nidkierhed for en reen Lærdom og et ustraffeligt Levnet?

☒ Lad da en nidsk Geist, en misundelig Seraph bagtale vor Stand, og af en enkelt Persons Skrøbelighed, ja! (jeg vil tilstaae) virkelige Feyl, søge at beskjemme den heele Orden! vi foragte det! vi skiælve ikke for den Throne, hvorpaa Kirkens Foster-Fader sidder! de gamle, de graaehærdede i vor Orden velsigner den unge Christian, hvis Olde-Fa-

☒ ders Fader har beskikket dem i Embeder, og de yngste iblant os ønske: gid han overleve os, og vise den Naade imod vore Børn, som han med Haand og Segl har forsikkert hver Mand i den geistlige Orden! —

☒ Bitterhed imod nogle af den Stand har drevet Philopatris til at udgyde over hele Standen Beskyldninger af de gro-

35

☒ 35

☒ veste Laster uden at anføre et eeneste Beviis, eller fornuftig Slutning, som Grund til Beviis! Nævn deres Beviis Monsieur! men, hvor tør de det, da de ikke tør nævns deres eget Navn? blotte Beskyldninger, bittre Tanker i en usammenhængende Stiil gjør ikke Sagen! saadanne Grunde gjelder alleene hos den Bagvaskere, der tænker:

☒ Audacter calumniari femper aliquid hæret. —

☒ Bagtal og Lyv med Dristighed,

☒ Der hænger altid noget ved!

☒ Misundelse over Standens nødtørftige Indkomster har drevet dem Monsieur! til at skumle paa Geistlighedens Rigdom, Overflod, Vellyst og Yppighed; men giv os herpaa grundige Vidnesbyrd!

☒ Fordi Herr Niels Secher i Aarhus Stift til Udbyeneder i Gierlew Herred, bortdøer for et par Aar siden, og efterlader sig et par Tøn-

36

☒ 36 der Guld; derfor er det ligesaa ugrundet, at alle Præster ere Capitalister, som jeg vilde sige: fordi Herr

Christopher Fiord i Riber Stift, til Jerndtved i Giøring Herred, gik et par Aar for sin Død virkelig om og betlede i Jylland, Fyen, og Holsteen, for sit Kalds Ringheds Skyld; derfor ere alle Præster i betlende Omstændigheder! lutter falske Domme! og af saadanne er deres heele Charteque sammensat! —

☒ En fin! Geistligheden anseer deres bittre Blade, (at jeg skal nærme mig til deres Lignelse om Myggene) alleneste som et Stik af en Bie, dens Braad har vel en Art af Forgift, som gjør ont; men er bog ikke dødelig.
—

☒ Det gjør os vel ont, at en lumsk Hadere under et fremmet Navn vil anfalde os; men hans Forgift skal dog ikke skade os; thi vi have en Gud i det Høye, som dømmes retfærdig, og en Jordisk Gud, der ikke agter paa Bagtalere. —